

TOPLUMUN DAYATMALARINA KARŞI ISTAKOZUN KISKAÇLARI: THE LOBSTER

Dila Naz Madenoğlu

2015 yılında Yunan yönetmen **Yorgos Lanthimos** tarafından yönetilen *The Lobster*, katı kuralların hakim olduğu bir gelecekte, birey olma ve kendini gerçekleştirme gereksinimini ikili ilişkiler üzerinden sorgulayan bir filmidir. Bu filmde de, yönetmenin bir diğer filmi *Köpek Dişi*'nde (Kynodontas, 2009) olduğu gibi toplumsal dayatmalar sorgulanmakta, kültürel normlar eleştirilmektedir. Filmin üç epizottan oluştuğunu belirtmek mümkündür. Bu epizotlar gerek mekansal gerekse olay akışı bakımından birbirinden ayrışmaktadır. Sırasıyla otelde, ormanda ve şehirde geçmekte olan epizotlar arasındaki geçişlerin, ana karakterlerin buldukları mekanlardan kaçışı ile gerçekleşmesi, modern çağın dayatmalarına bir başkaldırı olarak görülebilir. Film, bireylerin yalnız olmasının kanunlarca yasaklandığı bir evrende geçmektedir ve herhangi bir sebepten yalnız kalan bireyler, diğer yalnızlarla eşleşebilecekleri bir otele gönderilmektedir. Kişiler gittikleri otelde kendilerine uygun bir eş aramakta, 45 günün sonunda başka birisiyle eşleşemezlerse diledikleri bir hayvana dönüştürülmekte ve ormana bırakılmaktadırlar. Ormanda otelden ve şehirden kaçan yalnızlar bulunmaktadır. Bu yalnızlar çift olmayı reddetmekte, ormanda kendi kurallarına göre yaşamaktadır. Otelde kendilerine eş bulabilen kişiler, çift olarak uygun olduklarını otel yöneticilerine kanıtladıktan sonra şehre dönebilmekte ve birlikteliklerini sürdürebilmektedir. Film, eşinin kendisini terk etmesi ile yalnız kalan ve benzer bir süreçten geçerek köpeğe dönüşmüş erkek kardeşiyle birlikte otele getirilen David'in (**Colin Farrell**) hikayesine odaklanmakta, onun öncelikle otelde, daha sonra ormanda ve en son şehirde, kendisine dayatılan toplumsal normlarla nasıl başa çıktığını konu almaktadır.

Filmin açılış sekansında, yağmurlu havada araba kullanmakta olan bir kadın görülür. Kadın yolun kenarında durur ve çimenlik alanda bulunan iki eşeğe doğru yürür, silahını

çıkartır ve eşeklerden birine üç el ateş eder. Eşegi öldürdükten sonra zafer kazanmış bir edayla arabasına döner. Kadının bir çift eşekten birini öldürmesi ve bu öldürme eylemini üç el ateş ederek gerçekleştirmesi, onun çift olmaya karşı olan duruşunu da vurgular. **Lanthimos** aslında seyirci ile filmin ilişkisini bu açılış sekansı ile kurmaktadır. Filmde ele alınan ve sorunsallaştırılan dayatmalar karşısında yönetmenin kamerası ve dolayısıyla seyirci, bu öldürme sahnesini arabanın içinden izlemekte, adeta suça ortak olmamaktadır.

Bu yolla seyirci ile filmdeki eylemler arasına bir mesafe konmakta; seyircinin kendisini filmdeki hayvan veya insan olan karakterler ile özdeşleştirmesi engellenmektedir. Böylelikle seyirci bu distopik evrene uzaktan bakabilmekte, olayları objektif bir perspektifle değerlendirebilmektedir.

David'in hikayesi otele gitmesiyle başlar. Resepsiyonda görevli olan kadın David'in otele giriş işlemlerini yapabilmek için ona çeşitli kişisel sorular sorar. Son ilişkisinin ne kadar sürdüğü, ilk defa mı yalnız kaldığı, eşleşmek istediği cinsiyetin ne olduğu gibi sorular sorulurken kameranın yalnızca bu sorulara cevap veren David'i göstermesi, aslında soruların bir önemi olmadığını, önemli olanın kişinin tercihleri olduğunu vurgular niteliktedir. Nitekim David'e homoseksüel mi heteroseksüel mi ilişki istediği sorulduğunda, tereddütte kaldıktan sonra biseksüellik seçeneğinin olup olmadığını sorması ve böyle bir seçeneğin olmadığını öğrendikten sonra heteroseksüelliği seçmesi, önemli olanın ihtimallerden ziyade sonuçlar olduğunu gösterir. Homoseksüellik ve heteroseksüellik seçeneği bulunurken biseksüellik seçeneğinin olmaması ise, bireylerin özgürlüğünü kısıtlayıcı, onları iki seçenek arasında tercih yapmaya zorlayıcı, iki ilişki

biçimini meşrulaştırırken bir tanesini yok sayan, modern zamanın faşist bir tutumu olarak öne çıkmaktadır. Benzer şekilde David ayakkabısını 44,5 numara istediğinde görevlinin buçuklu numaraların bulunmadığını söylemesi, 44 veya 45 numaradan birini seçmek zorunda olduğunu belirtmesi de, bahsedilen faşist dayatmalara bir örnek olarak gösterilebilir. Otel yönetiminin istediği, kişilerin belirli kalıplara sokulması ve o kalıpların geçirgen olmamasıdır.

Otelde kalan kişilerin her birine aynı kıyafet, aksesuar ve kişisel bakım ürünlerinin verilmesi, kişilerin tek tipleştirilmesini öne çıkarmakta, aynı zamanda mikro bir sosyalizm ortamı oluşmasına zemin sağlamaktadır.

Zira yöneticiler veya işçi sınıfı farklı giyinirken otel sakinlerinin her biri aynı kıyafetleri giyinmektedir. Kişilerin otelde aynı kıyafetleri giyiyor oluşu aynı zamanda onların karakteristik özelliklerinin ön plana çıkmasına da imkan vermiştir; çünkü bu otelde kişiler birbirleri ile bu özellikler vasıtasıyla eşleşmektedir, dış görünüşün bir önemi yoktur. Otelde kalan yalnızların, oradaki çiftlerle bir olmadığı her koşulda belli edilmektedir. Voleybol ve tenis gibi ikili sporlar yalnızlara yasak iken, squash veya golf gibi sporlar yalnızlar tarafından oynanabilmektedir. Spor aktiviteleri konusundaki bu dayatmalar, yalnız bireyleri daha da yalnızlaştırmakta, tek oldukları onlara her fırsatta hatırlatılmaktadır. Teklerin odasında soğuk ve koyu renkler hakimken, çiftlerin odası sıcak ve açık renklerden oluşmaktadır.

Soğuk ve koyu renkler yalnızları odalarından çıkmaya sevk ederken sıcak ve açık renkler de çiftlerin odalarında birbirleriyle vakit geçirmelerini sağlamaktadır.

Oteldeki tüm yalnızlara, kendilerine uygun bir eş bulabilmeleri için 45 gün verilmekte, aksi takdirde yalnızlar kendi seçtikleri bir hayvana dönüştürülmektedir. Seçtikleri hayvanların ise kişilerin kendi karakterleri ile uyumlu olması öğütlenmektedir. Istakozu seçen David'e öncelikle yalnız olmanın ne kadar zor olduğu öğretilmektedir. Tek eli pantolonunun arkasına kelepçelendikten sonra bir gün boyunca tüm işlerini diğer eliyle halletmesi sağlanmaktadır. Bir elin sesi var iki elin sesi var taktiği ile kişilere çiftliğin yüceliği, teklığın zorluğu gösterilmeye çalışılmaktadır. Bu noktada çiftliğin fiziksel özelliklere göre belirlendiği, teklığın bedensel faaliyetleri düzgün gerçekleştirememesi bazında kötülendiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla yaratılan distopik evrende eş bulma konusunda öne çıkanın duygu ve düşüncelerden ziyade fiziksel veya karakteristik ortaklıklar olduğu görülmektedir; burnu kanayan kızla burnu kanayan adamın eş olması, güzel sesli adamla güzel sesli kadının eş olması gibi. Otelde yalnızlığın yerilmesi, kişilerin çift olmaya özendirilmesi için çeşitli skeçler gösterilmektedir. Yalnız başına yemek yiyen adamın boğazına bir şey kaçması sonucunda boğulabileceği, oysa ki eşiyile yemek yiyen adamın boğazına bir şey kaçarsa eşi tarafından kurtarılabilceği; bir başka örnekte ise yalnız başına yürüyen kadının tecavüze uğrayabileceği, ancak eşiyile yürüyen kadına hiçbir erkek tarafından bakılmayacağı gösterilmektedir. Bu noktada filmdeki kadın ve erkeğin, buldukları toplumdaki yeri ve rolleri ile ilgili de bilgi edinilebilmektedir. Erkek, kadına zor duruma düştüğünde ihtiyaç duymakta, partneri ile arasında bir menfaat ilişkisi kurmaktadır.

Kadının yalnız olmasının ise tehlikeli olduğu vurgulanmakta, yalnız kadının tecavüze uğrayabileceği, onu korumak için bir erkeğe ihtiyaç olduğu gösterilmektedir. Toplumda yalnız kadınların tecavüze uğramasının meşrulaştırılması, yanında partneri olan kadının ise saygı ile karşılanması, kadının ancak yanındaki erkek kadar var olduğunu göstermektedir.

Yalnızlar zaman zaman otel görevlileri ile ormanda yalnız avına çıkmakta, yakaladıkları yalnız başına, kendilerine otelde geçirebilecekleri ekstra gün verilmektedir. Bu süre zarfında eş bulmayı başaran kişiler önce eşleri ile iki hafta çiftler odasında ve ardından da yine iki hafta otelin tahsis ettiği yatta kalmakta, bu dört haftalık süreçte ayrılmazlarsa şehre gitmeye ve orada yaşamaya hak kazanmaktadır. Çiftler arasında problemler olduğunda ise otel tarafından verilen çocuklar, çiftlerin problemlerinin giderilmesini sağlamaktadır. Filmde David dışında kimsenin adının bilinmemesi, herkesin oda numarası ile anılması, onların birer kişiden ziyade, içinde buldukları çarkın dişlileri olarak konumlandırıldığını göstermektedir. Kişiler isimleri, duygu, düşünce ve kişilikleri ile değil, kaldıkları oda kadar var olmaktadır. Ne de olsa otelin de yalnızlara ihtiyacı vardır; otel ve yalnızlar arasında karşılıklı bir çıkar ilişkisi bulunmaktadır. Kişilere, otele gelmeden önceki kimlikleri tamamen unutturulmakta; onlara, kendilerini çift bulmaya adanmaları, gerçekleştirdikleri av seremonileri ile otele katkıda bulunmaları ve hayatlarında yeni bir sayfa açmaları imkanı tanınmaktadır. Kendi kıyafetlerinin ellerinden alınmasının da kişilere kimliklerini unutturmak için uygulandığını belirtmek mümkündür; çünkü otele gelen kişilerin hayatları da tıpkı filmdeki gibi epizotlardan oluşmaktadır. Kimisi için bu epizotlar, otel-tekne-şehir olarak ilerlerken, kimileri için otel-dönüşürülme odası-orman olarak devam etmektedir.

Otel, yalnızların kendi kendilerine yetebilmelerinden, bu nedenle de bir eş gereksinim duymamalarından çekinmekte ve bu durumu engellemek için çeşitli yaptırımlar uygulamaktadır. Daha önce de belirtildiği üzere çift olmayı yalnızca fiziksel bir uyum olarak gören otelde mastürbasyon yapmanın yasak olması, yapan kişinin fiziksel olarak cezalandırılması da bu yüzdendir. Filmin evreninde yaratılan faşist toplumda hiçbir birey kendi benliği ile var olamamakta, her birey menfaatleri doğrultusunda bir partnere ihtiyaç duymakta, kişiler kendilerini bir başkası aracılığı ile gerçekleştirebilmektedir. Bu bağlamda kişi yalnızca cinsel ihtiyaçlarını gidermek için otel personeli ile ilişki yaşayabilmekte; ancak kendisini tahrik eden yöntemlerle kendisini tatmin edememektedir; çünkü toplumun istediği, bireylerin tepedekilere bağımlı hale gelmesi, kendi kendilerine yetmeyi unutmalarıdır. Böylelikle toplumsal normlar aracılığı ile uyuşturulmuş halk, dışlinin çarkları olarak tepedekilere hizmet gösterebilmekte, birey olarak toplumun nezdinde yetersiz kaldıkları noktada –her ne kadar kendileri için yetersiz değillerse de- yalnız kaldıkları anda, ya kendilerini döndürebilecek bir çark bulmaları beklenmekte ya da birey oluşlarına fiziksel anlamda son verilmektedir.

David'in arkadaşlarından birisi hayvana dönüşmeyi istemediği için kendisine oteldeki yalnızlardan bir eş bulmaya çalışmaktadır. Adamın en çok öne çıkan özelliği topallıktır fakat otelde başka topal yalnız insan yoktur. Bu nedenle adam kendisini burnu sık sık kanayan kıza eşleştirmek ister. Kendisini, seçtiği kadına ve otel yönetimine ispatlayabilmek için, burnunu çeşitli yöntemlerle kanatan adam, böylelikle kendisi ve seçtiği kadın arasında ortak bir özellik yaratmış olur. Törenselleşmiş bir kutlama ile beraberliğe adım atan çift, ortak yönlerinin olmasının verdiği sevinci yaşarken, David de aynı yöntemle başvurarak, kendi yaratacağı bir ortak özellik ile kendisine bir eş bulmaya karar verir. Oteldeki yalnız kadınlardan kendisine en uygun olarak gördüğü kadının en büyük karakteristik özelliği, kalpsiz ve acımasız olmasıdır. David'in de kendisini kalpsiz olarak göstermesiyle ikili çift olur ve beraberliğe adım atarlar. David'in numara yaptığından şüphelenen kadın, onun köpeğe dönüşmüş olan kardeşini öldürür ve David'in tepkisini ölçer. David'in burnunu kanatan adamdan farkı, duygusal tepkilerini kontrol etmek zorunda kalmasıdır. Diğer adam yalnızca fiziksel müdahalelerle, yüzeysel değişimlerle istediği uyumu yakalayabilmekte iken, David duygusal açıdan uyumsuz olduğu bir kadınla, farklı yapıbozların birer parçası olarak görülmektedir. Bu noktada filmin verdiği mesaj, fiziksel uyumun aranmasının basit ve yüzeysel olduğu, ancak gerçek ve değerli olanın duygusal uyum olduğudur. Kardeşinin ölümü üzerine kontrolsüz bir biçimde ağlamaya başlayan David, kadın tarafından gözyaşı dökerken yakalanır ve yönetime şikayet edileceğine dair tehdit edilir; zira sahte bir çift olmanın cezası kimsenin istemediği bir hayvana dönüştürülmektir. Kadın David'i yakalamaya çalışırken onun tarafından etkisiz hale getirilir ve dönüştürülme odasına götürülür.

David'in kadını hangi hayvana dönüştürdüğü asla seyirciye söylenmemektedir. Yönetmen bu noktada hayvanlar arasında ötekileştirme veya ayrımcılık yapmaktan kaçınmış; aynı zamanda seyircilerin her birinin kendi en istemedikleri hayvanı hayal etmelerini isteyerek, intikam duygusunun tüm izleyiciler tarafından içsel anlamda deneyimlenmesini sağlamıştır.

David'in otelden kaçması ile ilk epizot bitmiş, ormana sığınması ile ikinci epizot başlamıştır. Ormandaki ortam ile oteldeki ortamın birçok ortak noktası bulunmakta, iki mekandaki topluluk da benzer faşist kurallar üzerinden bireyler üzerinde hakimiyet kurmaktadır. Oteldekinin tersine, ormanda çift olmak yasaktır. Bireyler arasında herhangi bir cinsel ya da romantik yakınlaşma olmasına izin verilmemekte ve bu yasakları delenler sert bir şekilde cezalandırılmaktadır. Otelde spor dallarına getirilen sınırlandırmalar gibi orman kurallarında da elektronik müzik dışındaki tüm müzikler yasaktır ve bireylerin yalnızca elektronik müzik dinlerken tek başlarına dans etmelerine izin verilmektedir. Otelde de ormanda da kuralları çiğnemenin cezası, bedensel bütünlüğe zarar vermek, fiziksel görünümü zedelemektir. Otelde mastürbasyon yapan adamın eli yakılmış, ormanda öpüşen bir kişinin dudakları kesilmiştir. Otel bireyselliğe karşı çıkarken orman tek başınlığı yüceltmekte; çift olmaya, dolayısıyla bağımlı olmaya karşı çıkmaktadır. Otelde, avcılığın (ormanda çıkılan yalnız avı) öğretildiği gibi ormanda da, av olmama, saklanma öğretilmektedir. Orman da otel gibi, tıpkı bir askeriye disiplini ile bireyleri eğitmektedir. Ormandaki bir kadının, David'in de kendisi gibi hipermetrop olduğunu fark etmesiyle ikili arasında bir yakınlaşma başlar. Her ne kadar orman, otelin dayatmalarını yıkıyor gibi görünse de, kişiler hala birbirlerini tamamlayan öğelerin fiziksel benzerlikler olduğunu düşünmektedir. Bu noktada anlaşılan şudur ki, insanlar buldukları ortamı değiştirseler dahi düşünceleri baki kalmaktadır. Ne de olsa karşı

kültür de kültür tarafından beslenmektedir. Ormanda yaşayan topluluğun var oluşu da otele dolayısıyla şehre bağlıdır. Ormandakilerin kuralları da şehrin ve otelin kurallarına karşı oluşturulmuştur.

Ormandaki grubun başında bulunan kadının, oteldeki görevli ile işbirliği içine girmesi, farklı faşist grupların birbirlerinden beslendiklerini ve birbirlerinin varlığından çıkar elde ettiklerini de gösterir niteliktedir.

Oteldeki görevli, ormandaki kadına odaların anahtarını verecek, otel yönetimi çökertilecek, otel görevlisi partnerinden rahatça ayrılabilir ve dilediği gibi yalnızlar arasında yaşayabilecektir. Planın gerçekleşmesi için birtakım malzemeler alması gereken lider kadın, yanına David'i, hipermetrop kadını ve bir adamı alarak şehre gider. Herkesin çift olduğu şehirdeki sahnelerin ağır çekimle, ortam sesi ve diyalog kullanılmadan, yalnızca klasik müzik eşliğinde aktarılması, ormandan giden yalnızların şehir ortamına ne kadar yabancı olduklarını göstermekte, kişilerin o dünyaya ait olmadıklarını sergilemekte ve şehir hayatını bir nevi törenselleştirmektedir. Klasik müziğin, ortam sesi ve diyalogların önüne geçerek, karakterleri buldukları dünyadan uzaklaştırması ve onları içinde yaşadıkları ortama yabancılaştırması **Gençlik** (Youth, Paolo Sorrentino, 2015) filminde de sıkça kullanılan bir yöntemdir. **The Lobster** filminde ise, şehirde geçen sahnelerde aynı zamanda ağır çekimin kullanılması, şehir ortamında çift rolü yapan ancak yakalanırlarsa ağır cezalarla karşılaşacak olan dörtlünün gerginliğini ve onlar için zamanın ne kadar yavaş aktığını sembolize etmektedir. Ormandaki grubun lideri olan kadının, David ve diğer hipermetrop kadını sık sık gözetlemesi, onu bir gardiyan konumuna sokmakta, gözetlendiklerinin farkında oldukları için otokontrol geliştiren

ikili ise kendilerini bir panoptikon yapı içinde hissetmektedirler. Diyalog kurmaktan çekinen çift, anlaşabilmek adına kendilerince bir vücut dili geliştirmiş, bu dil sayesinde anlaşmaya başlamıştır.

Şehirde gerekli alışverişi yaptıktan sonra oteli basan ormanlılar, çiftleri ayırmayı amaçlamakta, onların tek kalması için çabalamaktadır. Onlar da kendilerine yapılan uygulamaya benzer olarak, çift avına çıkar. Otelin yönetimini çökerttikten sonra ormandaki gücünü iyice arttırmaya başlayan lider, hipermetrop kadının günlüğünü bulur ve David ile arasındaki ilişkiyi öğrenir. İkilinin vücut dili geliştirdiğini anlayan lider, vücut dilini işlevsiz kılabilmek için hipermetrop kadının görme yetisini kaybetmesini sağlar. Öpüşen kişinin dudaklarını kaybetmesi gibi, gözleriyle anlaşılan kişinin de görme yetisinin elinden alınması beklenen bir durumdur; ancak bu ilişkinin sonucunda yalnızca kadının cezalandırılıyor oluşu üzerine düşünülmesi gereken bir meseledir.

Otelde gösterilen skeçte yalnız yürüyen kadının tecavüze uğramasının meşrulaştırılması ve tecavüzcünün cezalandırılmaması gibi, ormanda da birlikte olması yasaklanan ikilinin çift olmaları halinde kadının cezalandırılıyor oluşu, kadını bir femme fatale pozisyonuna sokmaktadır. Kadın baştan çıkarıcı olarak değerlendirildiği için cezalandırılırken, erkeğin mağdur taraf olarak bu durumdan etkilenmemesi, ataerkil kuralların ayrımcı tarafını da göstermektedir. Ortak özelliklerini kaybeden ikili, tekrar bir çift olabilmek için yeni bir ortak yön aramaya başlar. Nitekim ormanda dahi olsalar, bu distopik evrende ne olursa olsun çift olmak için ortak bir yön bulunmak zorundadır. Ortak yön bulamayan ikilinin, bir şekilde birlikte olabilmek için ormandan kaçması ile ikinci epizot biter, şehre gitmesi ile üçüncü epizot başlar.

Süre olarak en kısa olan üçüncü epizot tek bir mekanda geçmektedir; şehirde bulunan bir lokanta. Birlikte olabilmek için bir ortak yönleri olması gerektiğinin farkında olan ikili, çareyi birlikte kör olmakta bulur. Bu noktada dikkat çeken nokta bu bireylerin duygusal yakınlık kurduğu için ortak nokta arayışında olmaları değildir; zira öyle olsa ortak nokta dahi aramazlardı. İki kişinin de asıl meselesi yalnız olmaktan kaçınmaktır. Yakalanmaları halinde otele dönmekten, hayvana dönüşmekten korkarlar. Onları bu noktaya getiren, ormandan birlikte kaçmalarına sebep olan en büyük ortak nokta da budur zaten; yalnız kalma konusundaki korku ve endişeleri. David, kendisini kör etmek için eline aldığı bir bıçakla lokantanın lavabosuna gider ve aynadaki görüntüsüne uzun uzun bakar.

Film, kadının lokantadaki görüntüsü ile sona erer. David'in kendisini kör edip etmediği bilgisi seyirciye verilmemektedir; ikilinin çift olabilip olamadığı, izleyicinin hayal gücü ve yorumuna bırakılmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi, her şey tercihlerden ibarettir.

Film üç epizotta da sistem eleştirisi yapmaktadır. Toplumdaki en büyük gruptan en küçük gruba kadar tüm yapılanmaların baskıcı olduğuna, normların faşist dayatmaları beraberinde getirdiğine, biat etmeye zorlanan kişilerin tek tipleştirilip buldukları düzene bağımlı hale getirilmelerine, kendilerine uygulanan kuralları suskunluk sarmalı teorisinde olduğu gibi dışlanmamak adına kabul eden insanlara odaklanan filmde, hayvana dönüşmek bir son değil, yeni bir hayatın başlangıcıdır. Hayvana dönüşmek özgürlüğün bir bedeli olarak sunulmaktadır; zira insanın olduğu her yerde baskılar, kısıtlamalar, cezalandırmalar ve kurallar varken ve özgürlükten bahsetmek bir ütopya iken, hayvana dönüşen kişilerin insanlara göre daha özgür olduklarını savunmak yanlış olmayacaktır. Filmde de vurgulandığı gibi, insanların kendi yarattıkları bir kavramı ütopyikleştirmesi oldukça ironiktir. Kişilerin makine çarkının dişlilerinden biri olabilmek için bu kadar çabalaması ise yaklaşan distopik evrenin ayak sesleridir.